Kiállítási napló

Testvérvárosi fényképek

Kimondhatatlanul fontos az emberek barátsága. Életsorsokat határoz meg sokszor, és gyakran adódik, hogy e kapcsolat áldásai nem korlátozódnak a két barátra. Akinek társai nincsenek, üres az élete, legföljebb ellenségei szaporodnak. Népek és nemzetek barátsága ennél is fontosabb, de a hivatalosan deklarált jószomszédi vagy együttműködési kapcsolatok is többet mondanak, ha kölcsönös emberi kötődések erősítik. Szép találmánya korunknak a testvérvárosi kapcsolat, mert a hivatalos és az állampolgári igyekezet együtt nyilvánul meg benne. Az egyenlőség biztos tudata, a kölcsönös tisztelet és megbecsülés ennek a barátságnak is lényege. Családi szótárunkból vettük hozzá a testvér szót.

Szentes olyan kapcsolatot tart évek óta Bácskatopolyával, mint Szeged Szabadkával. Kereskedők a kereskedőkkel — cégek a cégekkel —, kórházak az orvosokkal, az itteni autósok az ottani autósokkal, és tartják a barátságot a fotósok is. A két város amatőr fényképezői közös kiállításon mutatják be külön igyekezetük eredményét. Nem először, és remélhetően nem utoljára. A jó kiállítás titka, hogy a nézők is közelebb kerülhetnek a másik város alkotóihoz. Megint erősebb tehát a nyomaték a barátság mellett.

A szándék szép, és érett képek segítik. Kalmár Antal visszafogott tónusú téli sorozata vagy Kovács Károly *Kedvenc* című fotója gondos munkáról tanúskodik. A Tölgyesi Zoltán alkotta *Csillogásban* és a *Madarak* vagy a Bencsik Árpádtól származó *Modern világ*, illetve a Ménesi Árpád sajátos látásmódját tükröző *Magány* egy fokozattal több, mert a kompozíció hangulatot és állásfoglalást együtt hordoz. A szentesiek közül említenünk kell Bugyi Istvánt, Sárik Ilonát, Csikesz Gábort és Csenki Lajost. Törekvéseik további figyelmet és buzdítást érdemelnek. Csenki *Ketten* című képe emberien meleg, Bugyi István szembelibbenő lányalakja — az *Ifjúság* — kedves, hamvas, tiszta líra. Sárik Ilona építészeti motívumokat gyűjt, és meglepően egyszerű megoldásokra törekszik. Az egyszerűségben követi őt Csikesz Gábor mozdonyvezetőt ábrázoló képével.

Vasárnap délelőtt nyílt meg a két testvérváros fotósainak kiállítása, a szentesi ifjúsági és művelődési házban. A topolyaiak az amatőrfilmesek alkotásait is elhozták a találkozóra.

H. D.

Odesszából hazatérőben

Magyar szellemi műhely Ungvárott

Sok minden emlékezteti Odesszában is az ottjáró magyart a tágabb és a szűkebb pátriájára; megpillantja a féisasos-napsugaras szegedi címert a testvérvárosok tablóján, sokszor hallja emlegetni a két város operaházának közös építőit. Egy-egy régi ottani újságlapon föltűnnek a *Délmagyarország* és a *Csongrád megyei Hírlap* ismerős fejlécei. Itt járt egyetemi és újságbéli odesszaiak kérdezősködnek közös ismerősökről. A *Szegedszkaja* utcán elmegy a szegedi Vedres utcai Odessza-kövünkhöz hasonló kétnyelvű obeliszk előtt. Filosz, tehát itt sem kerülheti el az antikváriumot, s a tucatnyi magyar könyv között ott látja sárgállani a *Kistelek történetét*, aztán rábukkan a *Teknyőkaparóra* meg a *Gyaluforgácsok*ra...

A hazafelé tartó úton sem kevés a magyar emlék és emlékeztető. Lvovtól errefelé egyre gyakrabban hall magyar szót a vonatra fölszállók meg a kocsifolyosón elhaladók ajkáról. Munkács, Zrínyi Ilona vára, az állomás és környéke kétnyelvű föliratai, a magyar írónevek az utcatáblákon, az ungvári *Barátság* könyvesbolt, amelyet hazai üzletnek nézne az ember a magyar kiadások bő választéka után — nos, mindez az errefelé élő magyarokat idézi.

Néhánynapos tartózkodásunk Ungvárott — a Szovjetunió legnyugatibb megyeszékhelyén — újra meggyőz bennünket Kárpátalja másfélszázezer magyar lakosa nem egyszerűen csak nemzetiségi kisebbség (az abszolút többségben levő helyi ukránság szempontjából) vagy jelentős etnikai tömb (felőlünk nézve), hanem komoly bázisa egy intenzív magyarságkutató, illetve a magyar kultúrát a hatalmas ország egésze felé közvetítő szellemi műhelynek is.

E műhely résztvevői zömmel az immár harminchét éve működő, s jelenleg mintegy 10 ezer hallgató képzését ellátó Ungvári Állami Egyetem tanszékein dolgoznak. Főként a szegedi testvérintézmény, a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola tudományos rendezvényei révén ismerjük az egyetem humán tanszékeinek munkáját. Helyi és központi kiadványokban eljutnak hozzánk a nyelvész, M. Szimulik, a nyelvjáráskutató I. Dzendzelevszkij, a folklórista, P. Lintur meg a prózapoétika rangos művelője, V. Aripovszkij új munkái.

A legközelebb — természetesen — a magyar nyelv és irodalom, a magyar—orosz és magyar—ukrán művelődési kapcsolatok történetének tudományos művelése, valamint irodalmunk itt élő ukrán közvetítőinek munkássága áll hozzánk: mindez az egyetemes magyar tudományt és kultúrát is gazdagítja.

1. Jövőre már húsz éve lesz, hogy az egyetemen magyar szakos tanárképzés is folyik. A Petro Lizanec vezette magyar tanszéken hét oktató foglalkozik a közel 130 hallgatóval. (Nyelvészeink jól ismerik a tanszékvezető kétkötetes könyvét, mely a kárpátaljai ukrán nyelvjárásokba a századok során behatolt magyar jövevényszavakat vizsgálja.) A tantervbe szervesen illeszkednek az olyan, helyi körülmények diktálta szakkollégiumi témák, mint például a keleti szláv—magyar nyelvi kapcsolatok, az ukrán—magyar és orosz—magyar irodalmi kapcsolatok, a kárpátaljai magyar nyelvjárások stb. Annál is inkább, hiszen az ideáló hallgatók szinte mindnyájan bekapcsolódnak valamilyen formában a tanszék sajátos arcélű tudományos munkájába is: az ő gyűjtőmunkájuk is benne van a *Kárpátaljai magyar népballadákban*, bedolgoznak az *Ösz-kárpáti* nyelvatlasz köteteibe stb.

Az egyetem elvégzése után természetesen főleg a magyar tannyelvű iskolák várják őket, de sokan helyezkednek el a lapok és a könyvkiadó magyar szerkesztőségeiben, az Inturisztnál stb.

Jók a tanszék kapcsolatai a magyar egyetemekkel és főiskolákkal.

2. Szovjet—magyar közös kiadásban megjelent könyvei révén széles körben ismert Magyarországon Váradi-Sternberg János neve. Az egyetemes történeti tanszék professzora még leningrádi diákéveiből, a világhírű Tarle akadémikus óráiról hozta közép-kelet-európai érdeklődését a magyar—orosz és magyar—ukrán kapcsolatok iránt pedig a már több mint negyedszázada megvédett kandidátusi disszertációja témájával kötelezte el magát. Ebben a Rákóczi-kor magyar—orosz viszonyait elemezte, s ha ma viszonylagos teljességgel előttünk áll az a korábban nem is sejtett intenzív diplomáciai tevékenység, mely Nagy Péter és a Nagyságos Fejedelem kontaktusait jellemezte, ez szinte kizárólag az ungvári professzor érdeme. Hogy a háromkötetes moszkvai *Magyarország történetében* őt bízták meg a 18. századi históriánk megírásával, az csak természetes. Nagydoktori fokozatát a 19. sz. második fele—20. sz. eleji orosz—magyar társadalmi és művelődési kapcsolatok történeti szintéziséért nyerte el.

Amiben igazán izgalmasan újat nyújt a magyarországi kutatásnak is, az a régi orosz levéltárakban megbúvó adatok, értékelések fáradhatatlan föltárása. Már korábbi könyveiben is fontos adalékkal gyarapította például Petőfi, Madách, Jókai és Eötvös József orosz utóéletéről, valamint Puskin és Ivan Franko, Plehanov és Lenin magyarságképéről szóló ismereteinket.

Ungvári találkozásunkon igazi csemegével: legújabb, immár harmadik szovjet—magyar könyve még friss nyomdaillatú példányával lep meg. Ebben, amennyire az első belekóstolás látni engedi, mindhárom, általa eddig vizsgált nagy témakörben ismét sok újat nyújt.

A *Századok öröksége* első harmadát Rákóczi-tanulmányok alkotják. A diplomáciai tárgyalásokat ismertető írások mellett e helyen főként arra a háromra hívom föl a (nemsokára a magyarországi könyvesboltokban is megjelenő könyv) olvasóinak a figyelmét, amely Forgách Simon kuruc tábornagy Kijevben Váradi által megtalált emlékiratait ismerteti, bemutatja egy ukrán festő eddig ismeretlen arcképét Rákóczíról, illetve a szabadságharcnak az orosz történetírásban kialakult képét vázolja.

A második rész az 1848—49-es szabadságharc és Oroszország viszonyához közöl érdekes, mindeddig sehol másutt föl nem lelt adatokat. Csaknem félszáz oldalon tárgyalja például a cári hadsereg beavatkozásának oroszországi visszhangját. Ebből sok egyéb mellett megtudjuk, hogy a költő-diplomata Tyutcsev követelte elsőként az intervenciót, hogy a hadsereg soraiban a legkülönbözőbb formákat öltötte a beavatkozás elleni tiltakozás (itt jutunk el a híres Guszev-ügy tulajdonképpeni gyökereihez), s milyen élénk visszhangot váltottak ki az események a haladó értelmiség körében.

A harmadik rész címe: Írók, költők, tudósok nyomában. Egyaránt érdekesek itt mind a hazánkba elkerült neves oroszok és ukránok (mint a filozófus Szkovoroda, a dekabristává lett Muravjov apja), mind az Oroszországba kivándorolt magyarok (például a jakobinus Zsiday Mátyás, az első oroszországi magyar nyelvtant közreadó Deskó András) kapcsolatainak első ízben megejtett vizsgálatai. Magvas esszében jár utána: honnan ered a Sevcsenko—Petőfi párhuzam. Tolsztoj magyar irodalmi ismereteiről a már ismert Tömörkény-mozzanaton túl most Petőfi kapcsán is többet megtudunk. Fölszínre hozza Jókai Pugacsov-novellájának francia forrásait, s kimutatja azt is, hogy *Az új földesúr* első orosz fordítója a dekabrista fölkelésben való részvételért szibériai kényszermunkára ítélt Pjotr Szvisztunov Marija nevű leánya volt.

3. Az ungvári magyar műhely fontos részét képezi az a tízegynéhány szak- és műfordító, aki gyakorlatilag anyanyelvi szintű magyartudása révén avatott ukrán továbbítója szellemi értékeinknek. Teljesítményükről nagyméhe tudomást szerez a hazai olvasó is, ám ez alig van arányban azzal a jelentős kulturális misszióval, amit munkájuk jelent.

Ennek a fordítógárdának *Jurij Skrobinec* (ez az alig ötvenes, fiatal nagyapa) a korelnöke. Nevét már az odesszai és szegedi költők közös kötetéről írva is kiemeltem: ő fordította az odesszai könyv jó harmnegyed részét. Itt pedig ideje leírni: a Kárpátokon sem innen, sem túl nem tett senki nála többet azért, hogy irodalmunk, amennyire ez fordításnál lehetséges, az eredetivel azonos színvonalon szólaljon meg Tarasz Sevcsenko nyelvén.

Ő is az Ung-parti alma mater neveltje. Már hallgató korában, 1848 centenáriumára megjelent első nyomtatott fordítása, a *Nemzeti dal*. Azóta több száz fordítása lát napvilágot. Könyvespolcán négy jókora kötet: kizárólag magyar versek az ő ukrán tolmácsolásában, köztük a *János vitéz*, a *Toldi*, *Az Apostol*, az Arany-balladák, a *Jónás könyve*. *„Magyar hárfa"* — ezt a címet adta Gyöngyösitől Somlyóig egész költészetünket átívelő antológiájának. Prózánk két tucatnyi műve is az ő nyelvén szólalt meg ukránul: a *Légy jó mindhalálig* például éppen e napokban jött ki második kiadásban Kijevben. Az ő révén jelent meg először a Szovjetunióban a *Puszták népe is* — ukránul, jóval megelőzve az orosz fordítást. Illyés Petőfi-könyve Skrobinecnek a nagy költőforradalmárról, s talán egész népünkről kialakított fölfogására is kihatott.

Az ungvári ukrán színház, ahol jelenleg Jurij főállásban dramaturg, az ő fordításában mutatta be a *János vitézt*, Farkas Ferenc *Zeng az erdőjét* és Karinthy Frigyes két egyfelvonásosát. Bartók kórusműveit is az ő szavaival éneklik ukránul.

A vaskos regények ellenpontjaként egy filigrán kötetkét, szinte minikönyvet nyújt mosolyogva: *Magyar közmondások*. Szakmai hobbija a közmondások gyűjtése.

A reá, átköltő tollára váró verstenger láttán ritkábban engedi szabadjára saját személyes múzsáját. Ez annál sajnálhatóbb, mivel — jófajta Huszt melléki vörös bor mellett beszélgetve — belepillanthattunk újabb magyarul írt verseibe is (köztük a még mindig frissen benne lüktető szigligeti találkozás ihlette Nagy László-emlékekbe), s ezek saját hangú poétát láttatnak benne — nyelvünkön is.

Én sem lelek pontosabb szavakat a „Skrobinec-jelenségre" a Rab Zsuzsáénál: „az a műfordító, akiről álmodozni szoktunk: magyarul és költőiül egyaránt tud".

Fenyvesi István

Fölszállott a páva

Zenei naptár

A mai művészeti nevelés messzi évezredekben gyökerezik. Ezt a pannóniai ágának egyik újravirágoztatója *Kodály Zoltán*, a XVI. században megrekedt magyar zene felfedezője, a XX. századi magyar zenepedagógia és alkotóművészet megfogalmazója. A társaséneklés mozgalommá szervezői között is élharcosként említhetjük nevét — *Bartók Béla, Bárdos Lajos, Ádám Jenő* — mellett.

A dalosmozgalmat Éneklő ifjúság néven 1935-ben indították el. A fővárosi zászlóbontás után — rögtön — a dalosok sorába állt Csongrád megye ifjúsága. Előbb Szegeden, 1935. május 12-én, *Sík Sándor* megnyitó szavai után csendült fel az ének; majd — alig négy héttel később — június 9-én a hódmezővásárhelyi dalosünnepet nyitotta meg Bárdos Lajos, s a nagy siker miatt megismételt hangversenyt a rádió is közvetítette (ami abban az időben nagy szó volt.)

Most — 47 évvel később — az impozáns műsorfüzet előszavát ismét Bárdos Lajos írta, emlékezve az egykori „nyitányra".

Az 1982. évi Éneklő ifjúság hangversenysorozat tartalmában és számaiban is rendkívül gazdag. A tartalom kiegészítői most a zeneiskolai és zeneművészeti szakiskolai tanulók szolfézs tanulmányi versenye; valamint az ének-zene szakosított tantervű általános iskolák tanulóinak IX. bicíniuméneklési versenye. Ez utóbbit csütörtökön Hódmezővásárhelyen a Liszt Ferenc Ének-Zenei Általános Iskolában rendezik meg. A hét további két napján énekkarok találkoznak a vásárhelyi Petőfi Sándor Művelődési Központban. *Összesen 97 kórus 120 fellépésére kerül sor Szegeden, Makón, Szentesen, Mindszenten és Kisteleken.* Az énekkarok hangversenyei — a szó szoros értelmében — természetesen nem versenyek. Itt a zsüri feladata a szakmai tanácsadás — ami mindennél fontosabb —, a dicséretek; az elismerés megfogalmazása, ötletkölcsönzés a kórusmunka fellendítésére. A művészi teljesítmények alapján tesznek javaslatot a megyei tanács vándorserlegének odaítélésére, az év kórusa cím elnyerésére, rádiófelvételre és a díszhangversenyre javasolnak 10 együttest. A Csongrád megyei Éneklő ifjúság Kodály-centenáriumi sorozatát a szegedi Zenés Színházban rendezendő május 3-i díszhangverseny zárja. A koncert vendége lesz *Kodály Zoltánné*, aki másnap — május 4-én — dalesten lép fel Szegeden.

Kodály tömegzenei nevelési módszere az iskolákban akkor ér célt, ha megyénk minden általános iskolája önként benevez kórusával az Éneklő ifjúság dalosmozgalomba. Hisz megyénk ének-zene szaktanár ellátottsága 92 százalékos, országosan is kiemelkedő. Az énekkari produkció ugyanakkor a mindenkori énekóra tükörképe is. Így hát joggal várnak a rendezők Csongrád megyében a 114 általános iskola mindegyikéből legalább 1—1 énekkart. S a mennyiségi mutatókon túl akkor jutunk mind előbbre, ha nem csupán az énekóra és a kórus „magánügye" lesz a dalolás: közügy, amellyel a magyar népdal és a többszólamú kórusmű áthatja életünk mindennapját.

1982: *Joseph Haydn* születésének 250. évfordulója. Fejedelmi munkássága számos vonatkozásában magyar is. A XX. század jelentős zeneköltője, *Igor Stravinsky*, szintén jubiláns, 1882-ben született. Velük együtt teljes az idei centenáriumi naptár! Emléküket külön-külön és együtt sem a megrendezett hangversszámokkal demonstráljuk, de illő, hogy művészetüket egy-egy veretes előadású koncert is idézze meg.

Illés Mihály

Szonátaest

Hétfő este. Sűrűn telt széksorok a Tisza-szálló nagytermében. Nem véletlen. Szeged magáénak vallja az ifjú csellóművészt, *Onczay Csabát*, akinek most szonátaestjét rendezte meg a filharmónia. Tanulmányait itt kezdte, s a biztos zenei alapozásra azóta ragyogó karrier épült fel. Mint ezt a műsorfüzetből megtudhattuk, rangos nemzetközi gordonkaversenyek első díjait nyerte meg, világszerte hangversenyezik.

Várakozásunkban nem csalódtunk. Lélekemelően szép kamarazene estet hallottunk. A sikerben méltán osztozott a csellista fiatal partnere, *Jandó Jenő*, aki szintén számos nemzetközi zongoraverseny favoritja volt. A két művész azonos zenei nyelvet beszél, épp ezért volt olyan élmény hallgatni összecsiszolt, árnyalt, kifejező játékukat. Megkapó szép indításként *Bach: D-dúr szonáta* viola da gambára és zongorára című művének előadását hallottuk. Elevenen lélegzik az a zene, ami Onczay vonója alól szárnyal fel. Lelke van minden hangjának. A Bach-mű stílusos díszítésének megvalósítása, tiszta zenei formáinak, érzelmi mélységeinek feltárása, valódi esztétikai élményt jelentett.

Beethoven: g-moll gordonkaszonátája (Op. 5. No. 2.) érdekfeszítő összegezése a klasszikus elődök szellemi hatásának, s az éledő előromantikának, illetve a már érett beethoveni hangvételnek. A bennsőségesen áradó meleg líra, a szenvedélyesen felszakadozó drámai hang vagy akár az angyalian derűs, táncos jókedv egyaránt életre kelt a művészek játékában. Onczay brilliáns hangszerkezelését, technikáját, bármelyik darab megszólaltatásánál megcsodálhattuk. Jandó Jenő hasonló virtuóz a maga hangszerén, mindvégig igen nagy odaadással, finoman alkalmazkodott csellista partneréhez. Olykor már túlontúl is háttérbe szorította szólamát, noha egyenrangú zenei anyagot szólaltatnak meg. Pedig bátran hozhatta volna helyenként intenzívebben a zongorára bízott muzsikát, annál is inkább, mert mindvégig igen magas szinten, színgazdagon játszott. A pianók számtalan árnyalatának megszólaltatásával is sok szép percet nyújtottak. A műsor második felében előadott *Schumann: Adagio és allegro* jóízű romantikus zene. Plasztikusan formált gyönyörű dallamíveket, mély érzelmi töltésű átélt muzsikát varázsoltak elő hangszerükből. A szép műsor *Richard Strauss: Szonáta gordonkára és zongorára* (Op. 6. F-dúr) című művével zárult. A szellemes, mutatós kompozíció adekvát előadását a ráadást követelő vastaps viszonozta.

Berényi Bogáta